

Lavina brina en Frantscha

Tgi sa sche la tema dumogna?

DA GUIU SOBIELA-CAANITZ

■ En gnanc in onn ha ina terrurtschorva furià duas giadas amez Paris. Tschients civilists èn morts. President François Hollande ha declerà quai sco in'agressiun encunter la Frantscha e l'Allianza atlantica. «Cui prodest?» du mandass in Roman da l'antica: «A tgi profiteschha quai?» Als assassins, segir: I han embarrassà l'Occident, e quai levan els segir cuntanscher. Ma er a giudiders da la dretga extrema franzosa, pia al FN («Front national») che tizza la tema da la glieud per sa preschentat sez sco salvader. Ils 6 e 13 da decembre elegian burgaisas e burgais lur cussegliers e cussegliers regionals. «Tenor ina retschercha (...) duess la glista FN da Marion Maréchal-Le Pen survegnir 40% da las vuschs tar l'emprim scrutin en la regiun Provenza-Alps (Paca); avant ils attentats dals 13 da novembre era lezza cifra 'mo' 37%» («Le Courrier», Geneva, 3 da decembre, p. 9). Tar l'emprim scrutin ha lezza glista vairamain survegni 40,55% da las vuschs. En mintga regiun da la Frantscha metropolitana, danor la Corsica, dueva il FN survegnir passa 20% da las vuschs tar l'emprim scrutin; quai è daventà, cun l'excepziun da l'Ile-de-France (mo 18,41%). La Frantscha sa chatta en crisa. In dals motivs è segir ch'ella n'ha betg savì integrar ina gronda part da las populaziuns oriundas da sias anteriusas colonias africanas ed immigradas a nord dal Mar mediterran durant ils davos decennis. In segund motiv, collià cun l'emprim, ma anterius e pli profund, è che blera glieud en Frantscha n'ha anc betg magunà la perdita dal vast imperi colonial. In terz motiv va enavos almain fin al 18avel tschientaner: La relativa flaivlezza da la vita politica e sociala en las regiuns ordaifer Paris. «Le Monde» dals 4 da decembre ha publitgà in editorial critic da «directeur» Jérôme Fenoglio, intitulà: «Le Front national, cette imposture.» I suonda in'analisa dal text.

Vanagloria

L'autur punctuescha l'emprim che Marine Le Pen, scheffa dal FN ed onda da Marion Maréchal-Le Pen, haja «l'ambiziun da conquistar la pussanza e da realisar ses program (...). Ins duai perquai prender serius il FN. Las disditgas u flaivlezas da

Marion Maréchal-Le Pen è la nova fatscha da la dretga extrema franzosa.

KESTONE

las partidas che regian la Frantscha dapi decennis han grittentà blera glieud che vul ussa sustegnair il FN per exprimer meglier disfidanza u ravigia. A quella glieud ston ins dir e repeter che lezza partida periclitesccha grevamain il pajais. Sia ideologia e sias propostas cuntradin a nossas valurs republicanas, a l'interess naziunal ed al maletg da la Frantscha en il mund (...). Sia 'prioritat naziunala' mutta ina discriminaziun etnica generalizada areguard plazzas da lavour, abitaziuns e prestaziuns socialas (...). Le Pen manegia che tut noss problems provegnian da l'immigrazione; ella dat la culpa als immigrads (...). Ella vul introducir puspè la paina da mort e pretendà ch'ins suspendia immediat la procedura d'asil per fugitivs (...). Ella fa crudar il suspect sin l'entira cuminanza islamica en Frantscha (...). Sia finamira economica centrala è da renunziar a l'euro e restaurar il franc franzos (...). Ma il FN emblida che svalitar ina munaida maina adina a l'impovertiment: Ils debits dal stadi explodisan immediat (...). El sincerescha plinavant che l'economia possia crescher e flurir grazia al protecziunism (...). Ma passa la mesadad dal commerzi da la

Frantscha cun l'exterior sa splega cun ils pajais da l'euro, ils quals prendessan segir mesiras da repressalias (...). Ina victoria da Le Pen sfratgass er il maletg da la Frantscha en il mund: In pajais fortifitgà davos ses cunfins, obsessiunà da sia purezza etnica, responsabel da la destruziun da l'Uniun europeica, praschunier en la via tschorva d'in naziunalismem bor-nà e vilentà che snegass ses passà e ses futur (...). Le Pen sa fa da gronda sa gloriod da persunifitgar 'l'esprit de la France'. Quai è vanagloria en tuts regards. Il FN surmaina adina dapli burgaisas e burgais cun far tema e vender meglier sias fatamorganas. Ma la tema en Frantscha ha adina manà a catastrofas.»

Impedir da gudagnar regiuns

«Le Monde» ha publitgà ses appels paucs dis avant l'emprim scrutin da las elezioni regionali. El leva persvader da nadar la vusch al FN. Il text tuna persvasiv. El conceda che las regenças dals davos decennis han trumpà bleras votantas e blers votants. Curius èsi ch'el n'appellescha betg a vuschar en mintga cas, sco che primminister Manuel Valls ha fatg ils 27 d'octobre. Relevant per «Le Monde» pa-

ra pia mo ch'ins na sustegnia betg il FN. Ma tar il scrutin dals 13 da decembre, tar la tscherna tranter il FN e mo pli in'autra partida, èsi relevant era da sustegnair questa, ch'i saja la republicana (dretga), la socialista (sanestra) u lur coaliziun. «Ins duai far tut per impedir ch'il FN gu-dognia ina regiun» (Valls tenor «Le Monde» dals 2 da decembre, p. 10); quai n'è betg uschè lev. Suenter festas vegnan lura republicans e socialists a pinar l'elezioni presidenciali da 2017, resguardond las flaivlezas ch'ins ha tralaschà da reparar; era quai n'è betg uschè lev. Ma tge «catastrofas» chaschunadas da «la tema» manegia la davosa frasa da l'appel? Fa l'autur allusiu a la votaziun parlamentara dals 9 da fanadur 1940 a Vichy, la quala, suenter l'invasion fulminanta e l'armistizi rigurus da zercladur, incumbensava in marschal veteran dad 84 onns «d'elavurar ina constituziun nova»? Lez schabets d'avant 75 onns fan part da quellas «catastrofas» istoricas che la Frantscha n'ha anc adina betg propri magunà.

* Robert O. Paxton, *La France de Vichy 1940–1944*. Paris (Seuil) 1973, p. 40.